

Doctor KOENIGS Reise
fra Frankrig til Zeylon

i et Brev til Etatsraad Müller af 15 Februari 1777.

Begyndelsen af April forige Aar gjorde jeg en Reise til de saa kaldte Palliacattiske Bierge, som ligge tredive stærke tydske Mile fra Madras Norden ind i Landet. I denne tørre Egn vorte og blomstrede Aristolochia semper virens, saavel som paa de leerede Riismarker Grewia salvia folia, som vel er nye, men findes dog aftegnet i Hort. Malab; den lugtede behagelig, og havde kun saa Blade. En Polygamist, som havde smaa hvide Blomster og en Frugt, der lignede Plumbago Zeylanica, stod i Buskene. Crotalaria juncifolia vorte to Dages Reise fra Madras høyere end en Karl. Af denne Bært gøres det grove Sække-Lerred, hvori de Ostindiske Vare gjerne indpakkes: Frøet bliver og i Nødsfald spist af Indbyggerne, men er meget ufordøyeligt. Ricinus og Cytisus Cajan stode iblant hverandre; Ricinus vorer endnu, naar Cajan bliver indhestet; Frøet af denne bliver spist ligesom Bitter og er sundere. Olien af Ricinus er bekiendt under det Navn Castor Olie.

Nu begyndte Landet at blive høyere og steenigt blandet med Bierg-Mull. De fleeste Steene vare sammensatte af en slags Modder-Ertz, nogle vare af en slags rød Klippesteen. Nividi og Wann

Wanni vare medicinske Træer, om hvilke hermed følger en Beskrivelse, men Exemplarer tvivler jeg om at kunde sende, da jeg lod dem blive tilbage i Madras. Frøe (a) af det sidste vil de finde i Samlingen, som hermed følger. Her fandt jeg hyppigen en Carduus, som var nye og meget smuk. Paa et Forbjerg fandt jeg ligeledes hyppigen Citrus trifoliata i Blomster, som er en Limonia. Kämpfers Figur deraf i hans Amoenitat er ret smuk.

Det første høye Bierg, som jeg her besteg, var Nagari, hvor alting saae ud for mig som en nye Verden. Grewia Surrattensis blomstrede her i Mængde, og utallige Ting forekom, som jeg aldrig havde seet før, dem Tid og Rum nu ey tillade mig at opregne. Det øverste af Bierget bestod af en rød Petrofilex; (Saalbandt) var en Schistus; længere ned var Granito Rosso, og det nederste bestod af en hulred Kalksteen i smaa Stykker. Disse Steenarter ere sendte til Herr Cappel. Nogle af Frøesorterne ere og samlede her. Dette Bierg var ongefær 4000 Fod høyt, og gik fra Syd-Vest til Nord-Nord-Ost. To Dage derefter besteg jeg det nok engang paa en anden Kant, hvor jeg igjen fandt andre Planter, iblant hvilke vare en smuk Justicia, Monarda og mange Arter af Loranthus, sammesteds fandt jeg og en nye Art Nerium folliculis sulco divisis, Nerium antidysentericum og mangfoldige smukke Sommerfugle. Mængde af Nyheder overvældede mig her saaledes, at jeg ikke vidste, hvad jeg først skulle tage fat paa; over tolv Sorte havde jeg vel med mig, men deres Hielp var kun Bedragerie. Et Tordenveir af Nordvest drev mig ned paa den søndre Side om Eftermiddagen Klokken 3. Her saae jeg mange Tigerhuller i hvilke Indbyggerne indlokke den saa kaldte Tigre royal, kaste Stene for Hullet og derpaa dræbe den; Nedad i Dalen var det overmaade begroet med Buske, blant hvilke fandtes et giftigt Slags, hvis Blade, naar de enten komme i Vandstederne, eller paa anden Maade som extract

(a) Alt det sendte Frøe var saa fordervet, at intet deraf fremkom.

tract indgives Mennesker, pludseligen dræbe; Frøe deraf saavel som en Beskrivelse følger med. Imellem Buskene ved Foden af Bierget var Solens Hede overmaade stærk, og et Reaumurisk Thermometer stod $33\frac{1}{2}$ Grad over 0; jeg faldt i Usmagt, men kom igien til Rette ved det man overstænkede mig med Vand.

Det andet Bierg heder Nair-Nævram, er af samme Høyde som det forige, men ligger en halv Dags-Reise dybere ind i Landet, og har steile Sider rundt omkring; ovenpaa er det ganske fladt, og Dypgangen dertil gaaer igiennem en Biergklyft. Den artigste Plante som jeg strax fandt var et Acrostichum, hvis Blad staaer ganske Horizontal saa længe det er grent eller naar det nyligen har regnet; det er rundt, foldet i Furer takkede i Kanten og af graa-grøn Farve. Jeg bragte mange hundrede Exemplarer af denne smukke og nye Plante med mig, men de ligge i Madras. De skal faae den tillige med flere andre enten over Engeland, eller med det første Skib, som gaaer herfra til Høst. Paa Biergfladen traf jeg en smuk Bignonia med store mørkeblaa Blomster, en Justicia, som havde større og tykkere Blade, end *J. hyssopifolia*, og en Buskvært af to Menneskers Høyde, som prunkede med ildrøde Blomster dog uden Blade; det var en Hanplante; Frugt eller Blade faae jeg slet ikke. Endeligen fandt jeg det røde Sandel-Træe, som vorer her meget hyppig; Beskrivelse derover tilligemed en besynderlig Varietæt fra Zeylon følger hermed; det ægte skal de faae med det andet. Her stod og en mængde Diadelphister visne, som vist vare nye, Frøet var allerede affalden og fortæret af Insecter. Den nye Stapelia var hyppig, og havde en stor rund umbella, og Blomster af en mørk blodrød Farve. Man viiste mig et andet Træe, som skulle være det sorte Ibenholt; det havde næsten cirkelrunde Blade, og tet ved Bladet paa begge Sider af Stilk en liden Kiertel (glandula) Blomster og Frugt viiste, at det var en Terminalia. Steenarterne, som indtog hele Strækninger af dette Bierg, hvor jeg og fandt en Huule med Vand, var en haard, sin Dvartzagtig Sandsteen,

skien, snart smukt hvid, snart høvrod og undertiden ziret ligesom med Baand. Ofte fandt man Stykker, som formedelst deres Jiimhed lignede en Petrosilex. For at faae des tydeligere Begreb derom ville De behage at eftersee den Beskrivelse, som von Linne i sin *Staanste Reise* giver over den, han fandt ved Stranden ved *Cimbrishamn*, hvor jeg og har seet samme; den har fuldkommen Lighed med ovennieldte i Henseende til de grovere Deele, og den hvide Farve. Min Ledsager var egentligen en Urtemand, som ikke havde andet at leve af, end det samme; man kalder saadan en paa *Malabarisk Illerg*. Han stak Jld hist og her paa det tørre Græs, som var næsten af en *Karls Hønde*; dermed Hayes en dobbelt Hensigt, nemlig baade at fordrive Tigerne, som ere meget bange for Jld, og at giødske de i Dalene liggende Marke ved Hielp af Affen, som Regnen nedskyller derpaa. Man foregiver ellers i *Ulmindelighed*, at saadan Jld kommer deraf, at *Bambos-Træerne*, medens Tørken varer, formedelst Vinden guides paa hverandre og saaledes antændes; jeg tør ikke ganske negte Mueligheden, men om saa er, skeer det meget sielden. Her falder og en besynderlig Art *Bambos* med omkrandsede Blomster (*Floribus verticillatis*) som have meget korte Stilke, da derimod den anden har store Blomster-Dvaste. Jeg kom først ned af Bierget ved Solens Nedgang, endskiønt jeg begyndte at stige derop om Morgenen Klokken fire. Paa et mindre Bierg traf jeg en nye Art *Sandel-Træ*, der var en *Tetrandrist* ligesom den anden, men havde ingen opretstaaende Honningkar (*nectaria*), forresten lignede den den *Ulmindelige* deri, at Blomsterne først vare grønne naar de begyndte at springe ud, og bleve siden mørk-blodrøde, Bladene ere ganske anderledes og Træefanget sorte-brunt. En meget besynderlig *Convolvulum* fandt jeg og, som er beskrevet, den havde store hvide stjerne-dannede Blomster-Svøb (*involucra*).

Vi reiste nu til det hellige Bierg *Tripudi* kaldet, hvorhen alle Hedningene fra *Bengalen* og *Suratte* gjøre mange *Pilegrims-Reiser*.

fer. De Christne, som ere ligegyldige mod Religionen, rose dette Sted deraf, at det har et Slags Dvereensstemmelse med Bierget Sinai, og paastaae at det er lige saa helligt. Det strækker sig fra Norden, hvor det er højest og bradt, og hvor egentligen den hellige og store Pagode er bygt, mod Syd-Vest, hvor det efterhaanden bliver lavere i en Strækning af to tydske Mile, og afdeles ved adskillige Dale, hvoraf man kan tælle syv, ni og elleve ligesom man lyfter; thi da Biergstrækningen er høj og lang, kommer det an paa fra hvad Sted man tæller, om just de syv Bierge, efter Foregivende, skulle komme ud. Ingen Religions Forvandt, uden Hedningerne selv, maa komme dette Bierg nærmere end paa tusinde Skridt, uden fra den Side, hvor Dpgangen er til Pagoden, der er det baade Christne og Mahomedaner tilladt at stige op igiennem tre Porte til en Pagode. Den perpendicularaire Høyde er ongefær hundrede Skridt, men den hele Høyde fuldkommen fem hundrede. Saa høyt kom jeg og; man gaaer op ad en bred broelagt Wei igiennem mange, hvoriblant vare nogle ret prægtige, Forfrisknings-Huse, af hvilke endeel ere bygte af rige Familier, og andre af hele Nationer. Broestene bestaae af ovenneldte qvartzagtige Sandsteen, som og falde ved dette Bierg; de ere kiødsfarvede og af forskiellig Størrelse. Neppe finder man en Steen to Fingre bred uden den har en Malabarisk Paaskrift, som en eller anden Pilegrim har sat til en Erindring om sin Andagts Reise til dette Sted. Her feiler heller ikke paa Mirakler og Martyr-Tegn. For ikke at falde dem besværlig vil jeg kun anføre et: Man finder en Blok af ovenneldte Sandsteen, som er meget haard og fuld af ovale og en tværhaandbrede Indhullinger, hvor om havet følgende Fortælling: Da en besat vilde stige op paa Bierget imod Afgudernes Billie, magede de det saa, at han i Fortvivlelse stødte disse Huller i Stenene med sit Hoved og saaledes døde. Saavidt jeg saae, kom det deraf, at de mange Pilegrinne af et Slags Andagt gnide Stenen med deres Hænder; og deres utallige Mængde kan i saa lang Tid lettere have tilveiebragt disse Huller med deres Hænder, end den besatte med sit Hoved. Det

er ret noget forunderligt at see paa disse Pilegrimme: saasnart de langt borte kan begynde at syne Bierget, anraabe de Hoved-Afguden for denne Pagode, og imedens de gaae op deraf blive de ved med høy Kost at skrige paa ham allene. Paa Dpgangen skal til visse være syv Absatzer, hvor de kunne forrette deres særdeles Andagt; og tre Dage maa tilbringes med at bestige dette hellige Bierg; alle vegne er det fuldt med Forfrisknings-Huse og Forraad af Vand. Enhver Pilegrim betaler i det mindste een Pagode til Pagoden eller Templen, og derforuden noget lidet til Braminerne; de Rige betale, efter eget Behag, noget mere. Nabab af Carnatik har god Fordeel af dette Sted; han seer derfor meget paa, at disse Afgudsdyrkere ubehindret kan forrette deres Andagt. Der fortælles meget om de mange Herligheder, som skal være paa dette Bierg, om Pagodens Størrelse, om Forfrisknings-Husene og om de mange og prægtige Vandsteder, Haver og Alleer. I Slutningen af September helligholdes især en aarlig Fest, da de betydeligste Pilegrims-Reiser foretages, og da der tillige holdes et stort Marked, hvor man fornemmeligen handler med Persiske, Arabiske, Kedariske og andre Heste. Den store Afgud som her især bliver tilbedet, kaldes Wengidesaperumal. De Begivenheder, hvorfor de fleeste Pilegrims-Reiser foretages, ere fornemmeligen, naar enten en Mand selv eller de, som høre ham til, have giort et Løfte i store Sygdomme, naar Fruentimrene ere ufrugtssommelige, og naar ulykkelige Tilfælde treffe ind strax efter hverandre o. s. v. Det besynderligste, som paa denne Fest foretages, skal være dette, at den fornemmeste Bramin forestilles den store mængde Mennesker imellem Ild og Røg talende med Gud, og derpaa bekiendtgjør hans Villie og Beslutninger over en eller anden, saavelsom de forventende Straffe og Belønninger. Paa hele Bierg-Plasen staaer Træer hist og her, som er et behageligt Syn, endog for den, som ingen Hedning er. Et Vandfald kunde vi see, men ey komme til; det faldt først i en Kumme, og gjorde siden en god Mill derfra i en stor Pagode Springvand, hvori Braminerne vaskte sig; dette Vand er

og ypperligt at koge i. Neden ved Bierget er en bred Bæk, som nu var tør; Bunden deri bestod af hulred Kalksteen, og sinaa Stykker sort Agat i Sandet. Jeg saae her en heel Flok Phœnicopteri rubri, ligesom man seer en Flok Saar paa Marken; og iblant dem en hvid Sneppe, som havde et langt, stærkt, sort Næb og sorte Been, den er noget større end Pholopus, ofte er dens Hoved blot, naar man undtager nogle askefarvede Fjære hist og her; Kanten af de Fjære, som bedække Ringerne, saavel som Enderne af de første Fjære ere sortagtige, forresten er den ganske sneehvid; undertiden ere de og hvide overalt. Men den ikke kunde være de Gamles rette Ibis.

Da vi havde opholdt os her nogle Dage fortsatte vi igien vores Reise og fandt, foruden ovenmeldte Terminalia, en besynderlig Art af Carica, som jeg har funden aftegnet i Rumph; den er meget sielden. Mimosa cornigera var meget tornefuld og ligeledes sielden; derimod var Strychnos nux vomica den almindeligste Buskvoert her, og ligesaa hyppig som Ellene ved Sriderichsdal; meere sielden fandt jeg Strychnos Tetankott, hvormed Indbyggerne afklarer det tykke leerede Vand og det paa denne Maade: Man tager en Nød, og river den paa Siderne af en stor uglasseret Potte, hvori først kommes lidet Vand, og siden efterhaanden noget meere, man bliver ved at rive, dog at fornemmeligen Nødskallen afflides, saa længe, indtil man seer, at Vandet begynder at skilles ad og blive ligesom ostet, derpaa lader man det staae stille og synke, hertil bruges undertiden en halv Nød eller tre fjerde Dele, meer eller mindre; Vandet faaer deraf ingen synderlig Smag. De umodne Frugter bruges til Aitschiar; de modne ere af Størrelse som en Pund-Risken, og have et rødt, saftigt Kød. Nødder, Beskrivelse og Exemplarer følger hermed. Rheed og Rumph have den ikke, saavidt jeg veed iblant deres Figurer.

Vi vare nu i Kongeriget Calaktri, som ligger imellem endeel Biergstrækninger. Her fandt vi intet synderligt Nytt. Dalene vare meest opfyldte med Strychnos nux vomica, Cassia fistula, og det uretteligen angivne Ibenholt. Stenene vare her i Grunden næsten allene grove Drypstene, og haardblevne Leerarter saavel som Modder-Ertz i alle slags Figurer. Vi passerede ud af den østlige Deel af denne Biergstrækning og reiste halvanden Dag langs med samme, da vi maatte haste, fordi vore Reisepenge formedelst Tienerens Skiodesløshed vare bleven os frastiaalne; desuden begyndte Heden og den stærke Landvind at udmatte os, saa vi en længere Kunde gjøre Undersøgelse. Imidlertid fornøiede de vilde Høns os, og her var flere af dem, end vi noget andet Sted har truffen, nemlig Hønerne med deres Klukken og Hanerne med deres besynderlige Skrigen, som havde en meget artig Lyd, og lignede noget et Mennekses Stemme. De ere meget vanskelige at træffe, da de vide ret got at forstikke sig i gamle tørre Blade ved Jorden, og naar de frygte for nogen Fare, stige de i en Hast med et Skrig op i Veiret og flyve temmeligen langt bort i tykke Buske, hvor de ellers bestandigen opholde sig; af Farve ere de meget smukkere, end de tamme; Hanerne ere meest guldgule og hvide, tegnede ligesom Perlehøns, og Hønerne have i Allmindelighed paa Dalkfæcerene og Halsen selv samme Farve, som Perlehønsene; om Aften og Morgen flyve de meest ud og lade sig høre, de ere knap mindre, end de tamme; forunderligt nok, at disse sidste aldrig give saadan høy og lokkende Lyd fra sig.

Neden ved et af Biergene var ingen anden Steenart end hvid Qvartz, og igiennem en Rikkert saae jeg en heel Biergspidse, som bestod af samme Slags. For-Biergene ved denne Side bestod af en feed sort Klippesteen, som var sammensat af meget feed dunkel Qvartz, lidet Granat- og Klippe-Hornsteen. Her vorte en Gardenia, som havde overmaade megen Gummi hængende i Draaber paa Bladene, Stenglerne og de nyeligen udfødte Bladknoppe.

Den

Den som faldt paa Biergene lugtede meget balsamisk, men jo længere den vorte fra Biergene, desto mindre Gummi havde den, og paa det platte Land tabte den tilsidst al sin Lugt. *Bignonia indica* var den sidste nye Plante vi saae. Denne Reise varede ongefær tve Dage.

I Madras maatte jeg formedelst flette oeconomiske Omstændigheder lade Tiden gaae unyttig bort indtil den 12 Juli, og imidlertid opdagede jeg næsten intet, uden dette, at *Nir Vallipullu*, som findes i Rheeds Hort. malab. 10 Bind 23 Side Tab. 12 er en *Andropogon*, hvis Blade og Skeder (*vaginæ*) vare ret besynderlige; knap var det mig mueligt endog i et stort Vandsted at faae 10 a 12 Stykker med Blomster-Dvaaster. En besynderlig *Bignonia* med *foliis orbiculatis* fandt jeg vorende i Sandet uden for de Sortes Stadsport. *Mimosa horrida* staaer langs med Muren omkring Forstaden ved Madras.

Endelig reiste jeg den 14 Juli fra Madras, og kom den 2 August til Tanschanhr; af oeconomiske Aarsager gik jeg først til *Tirutschinapolli*, og tiltraade derpaa den 27 August Reisen til Zeylon. Det varede kun halvanden Dag inden jeg naaede *Fretum Zeylanicum*. Stedet, som jeg kom til, heder *Setta-Pa-Chauterie*. Det er mærkværdigt deraf, at den fornemteste *Bramin* i Kongeriget *Tanschanhr*, der dagligen bespiser 100 *Pilegrime*, som reise til *Kamanisseram* (en meget hellig og stor hedensk *Pagode*) dog maa ingen opholde sig der længere, end een Dag. Her fragtede jeg en Baad. Endskiont jeg næsten var kommen over hele Sundet, maatte jeg dog hver Aften formedelst Modvind tilbage til Ankers under Landet. Dette var vel ikke meget behageligt, men jeg saae dog endeel i Sundet. I Bunden laae en Mængde Svampe; de almindeligste vare deelte i mange i hverandre indvørende *Grene*, som vare flade, Enderne derpaa stode noget op i *Beiret*, vare runde og vorteligeste i hverandre med Tiden; deres Overflade var jevn med store
Huller

Huller hist og her; Farven violet; de indtoge et Rum af nogle Fod. De øvrige Planter vil De finde i Beskrivelsen. En ret høyrød Svamp (Spongia) vorte hyppig i Egnen ved Ramanisseram; neden ved var den halvbrund, eller noget tyk, ophævet, og udvorte i mange fingerformige og lidet deelte Grene, hvis Overflade var meere fin og glat; naar de tørres, taber Faven sig lidt efter lidt, bliver først bleeg og siden ganske hvid. Her faldt og hyppigen den medfølgende Fucus, som kommer Svampene temmelig nær, dens opretstaaende Grene ligner de femkantede Euphorbia, Overfladen er glatglindsende, endskiont ellers indhulet hist og her og uejvntakket i Kanten; ved Roden danner den altid først en forhøyet kageformig basis, hvoraf Grenene udspringe, og denne er dunkel guulgrøn, men Grenene gule, som det smukkeste Dffer.

Et besynderligt Phœnomenon saae jeg her en Aften: da Solet var gaaet ned og det begyndte at mørkne, lagde jeg mig ud over Baa-den for at lære noget af Dyrenes Deconomie, som svømmede i Bandedet, nemlig Amphibiernes, Fiskenes og Bløddyrenes; i det samme kom en aflang Kugle opstigende af Havbunden, som her en var over tre Fod dyb, den gav et stærkt Skin fra sig, sværmede meget hastigen hist og her omkring paa Bandedets Overflade, som en Vandsværmer, og lod en skinnende Hale efter sig, som bestod af fine, kugelformige og phosphoriske lysende Legemer; de bleve alt mindre og mindre, tilsidst sprang de i Stykker med en elastisk Kraft og forsvandt: jeg kaldte alle mine Folk til mig, og de forundrede sig meget derover. Nogle af dem sprang strax i Bandedet og skaffede mig sex Stykker, ligesom de kom op fra Bunden, paa en Porcellains Tallerken, hvor jeg betragtede dem nøyere: de vare knap saa store i sig selv, som et Peberkorn, men det klare blaa phosphoriske Skin gjorde, at de saae ud saa store som en Ert og vare ovale; de fragaende smaa Kugler kom ud af Overfladen, og drejede sig ligeledes omkring førend de udsluktes; tilsidst brast en Hud, og en liden Nereis, som svømmede ret levende omkring, kom ud; den var ongefær en halv

Tomme lang, dobbelt saa tyk, som et Hestehaar, og sortgraa plettet; det var over tive i Tallet, som kom op ongefær fra et og samme Sted i Havbunden; enhver af dem skinnede henved fem Minuter, førend den forsvandt, og den hele Tid, indtil det fik Ende, varede mod tre Dvarteer; thi da de begyndte, kunde man endnu til Nød see at læse, og da de alle havde holdt op, var det bleven ganske mørkt. Min Forundring og Glæde herover vil jeg intet tale om, men allene sigge dette, at jeg holder dem for modne Eg af en Nereis, og at man i Europa kunde give Ngt paa denne Tid, om de ikke der ligeledes komne til Synne. Det var ongefær den 5 September.

Endelig fik vi god Wind, og satte fra Landet om Morgenen tidlig Klokken 5; Winden blev meere og meere stærk, dog var Luften ellers klar. Henimod Klokken 9 saae vi allerede langt borte en af de forreste Zeyloniske Der, efter at alle de Der og Klipper, som udgiøre den saa kaldede Adams Broe, var kommen os af Synne. Robberne, som vare vore Skibsfolk, kaldte den Katsche-Dive, og raabte af fuld Hals paa deres Mahomet, det de og havde Narfag til, thi Baaden var kun skrøbelig og tog meget Vand ind formedelst den stærke Fart imellem Bolgerne, desuden havde de intet Compas med sig. Vi passerede derpaa Heste-Derne, hvor vilde Heste avles, og siden nogle andre. Havet var ret uroligt, og Grunden fuld af Klipper bevoxne med alle slags Coraller. Mod Klokken 6 kom vi til Forhavnen Keitz, som ligger 2 Mill fra Hovedstaden Jafnapatnam, hvor vi forblev Natten over, og om Morgenen tidlig bragte en Lots os over en Fiord, som var 2 Mill bred, men lidet dyb, til Staden, hvor vi ankom om Formiddagen Klokken 11. Jeg lod mig og strax melde hos den lærde Commandeur Herr Roose, som var en Dybsker; han understøttede min Hensigt paa det beste, og skaffede mig 2 Dage derefter et smukt Fartoy til Corall-Fiskerie og tillige tvende Dykkere, men det stormede just fra denne Side, og vi kunde derfor kun lidet fare ud paa Dybet. Jeg samlede umidlertid alt, hvad jeg kunde, men undersøgte kun nogle faa Coraller. Dyrene i

dem vare levende og sad frem; alle sagde, at Februarius og Martz egentligen vare de Maaneder, i hvilke de blomstrede, imidlertid saae jeg, at Dyrene i de ansatte Coraller vare smuk violetblaa, og de i de store Madreporer havde alle den skønneste grønne Farve; deres Zeller skuldes aldeles af en skjoldformig og næsten rund klobdagtig Hud. Af dens Midte udgik en klobleformig lille Stilk, hvort Armeene vare indsluttede, sammentrukne vare de en halv Gang længere, end Hudens Bredder, udbredte har jeg aldrig seet dem. Ved Roden af de store kugelformige Coraller fandtes utallige Arter af Bloddyr. Den store Mængde af nye Ting gjorde mig ret forlegen hvad jeg først skulle tage fat paa, men af Mangel paa Tid, Glas og redelige Medhielpere maatte jeg lade meget gaae forbi; jeg tog alt, hvad jeg kunde, men det meeste blev fordærvet. Det slags Glas, som jeg vilde have, var ikke her at bekomme, og jeg undsaae mig ved derom at anmode Herr Commandeur Koose, som beviste mig saa megen Godhed.

Nu kan jeg ey længere følge min Dagbog; Brevet maatte ellers blive for langt og Tiden er mig for kort. Stedet, hvor jeg var, laae under Den Zeylon selv ved Dverfarten fra Callmoden. Den sydlige Spidse af Landet var ongefær 6 Allen over Vandets Dverflade, steil, og bestod af lutter Coraller, som falde her i Havet, og hvoraf sendes en liden Prove. Ved Strandbredden vorte hyppigen Verbesina scandens, Buglossum Rumphii eller den beskrevne Tournefortia, saavel som den beskrevne Osbeckia, Ceanothus, Limonia nova trifoliata (ey den, som Linne allerede har anført i sin Mantissa, thi den er meget almindelig her og heder Castor orange) og Cordia Sebestena &c.

Den 3die om Aftenen sildig, kom jeg igien tilbage; de to følgende Dage brugte jeg til at bringe alting i Orden. Dervaa drog jeg ind paa den nordlige Kant af Landet og fandt Melothria hangende ved Palmetræerne, mange Epidendra, men kun saa i Blomster, mange

mange slags af Arum i Blomster uden Blade, mange Flagellaria i Gierderne, Scavola maritima i Egnen ved Galgebierget og Cerbera mangas &c. Nogle Dage derefter fik jeg 50 Mand af Herr Commandeur Koose, og drog med Befaling til alle Under-Betiente til det Bildnis, hvor det Hollandske Compagnie har sin betydeligste Træehugst. Den Jafnapatnam er, i det mindste paa denne Bei, overgroet næsten allene med Palme-Træer. Grunden er meest sandig, og paa mange Steder en sneehvid fin Glyvesand. Under-Skoven bestod af Chalcas, Premna, Celtis orientalis, Innophyllum, Nychtanthes, Jasminum grandiflor; Myrtus Zeylan. Caryophyllæa (en meget aromatisk, men tillige døsende Buskvært af Limonia-Slægten, hvis Beskrivelse jeg forrige Aar sendte til Engeland, hvoraf De og i Aar faae en Mængde Frøe. Paulinia Rhamni species Flor. Zeyl. &c. iblant disse vare mange Slags Convolvuli, som for nærværende Tid havde kun faa Blomster, da det ikke havde regnet i 4 Maaneder.

Ovenmeldte hvide Scolopax fandtes og her; Folkene sagde, at man kunde blive spedalkt, om man spiste meget af dem. De her-værende Malabarer kaldte disse Fugle Arrevad Tschudhan. De vilde Høns fornøvede mig igien med deres Klukken. Jeg var kommen ongefær 2 Dages Reise ind i Landet, da jeg fandt disse tilligemed en Mængde meget smukke Paafugle. De første løb mod Solens Nedgang ved Veien, dog kunde vi ikke komme dem paa Skud, førend de skulde sig i Buskene; de andre opholdt sig i Nærheden ved Byerne, hvor der var Riisagre og Buske imellem hverandre, de vidste faa vel at vogte sig for Menneskene, at de altid havde ongefær et hundrede Skridt forud, og gik alt længere bort, efterfom de mærkede at Folk nærmede sig til dem, og naar de mærkede Uroe i Buskene, stak de i Hoyden; iblant hundrede og derover, som jeg saae paa denne Reise, kom jeg knap to paa Skud nær; deres Farve var overmaade smuk, og saae langt prægtigere ud, end mange tamme, som findes baade i Europa og her. I December Maaned bygge de

deres Reder i Riisagre som ere nær ved Buske; der udligge de deres Unger og saa snart de ere udflekkede vide de strax at strice Riis og forstikke sig i Buskene. Det er urigtigt, at de skulle opholde sig i store Bildnisser, thi paa slige Steder har jeg og været, dog uden at mærke noget Spor til dem. Men hvor de end ere, vide de ret vel at tage sig i Agt for Slyngekast og Skud, som Indbyggerne endeel bruge, men ey saa meget som de Europæiske Underbetiente, der gjøre sig et Slags Fordeel derved, da de fornemme Mohrer, som bruge Stierene til Stads, betale dem dyre, og de her falde, agtes høyere, end de, man faaer andensteds fra. Indbyggerne klagede meget over den Skade, som Tigrer og Bjorne gjorde dem paa deres Dvæg. Her saae jeg første Gang Vitex aqvatica (paa Samulisk: Nir-Notschi) og en nye Capparis, som havde en liden Corymbus, enhver Blomsterstilk for sig var meget tynd og fin, og Bladene næsten hierteformige; den hele Busk var fuld af gienkrummede og meget spidse Torne; Frugten var et ganske sort saftigt Bær, saa stort som et Kirsebær, og indeholdt adskillige Frøekorn.

Den 19 September gik jeg over Sundet, som skiller Zeylon fra Kongeriget Jafnapatnam; her boer ingen andre, end Malabarer, og de eye desuden et stort Stykke af Den Zeylon allene. Det Sted, hvor jeg kom over, heder Elephant Færgestedet, endskiont der er intet Fartoy, og man maa vade derover; hvor det er dybest, kan Vandet gaae lidt over Bæltstedet; det er en halv Meil bredt. Her fulgte to gamle og een halvvoeren Elephant med os, som skulle føres til Bildnisserne, de første for at fange andre og den sidste for at lære Haandværket. Jeg passerede derpaa mange øde Egne, som kun vare begroede med høy Underkov. Længere borte traf jeg hele Strækninger, hvor Skoven var afbruggen og afbrændt paa summe Maade som er brugeligt i Sverrig og Liffand, paa hvilket sidste Sted det kaldes Reedungen. Om Aftenen ganske sildig kom jeg til et Sted, hvor der laae nogle eenlige dog beboede Huse. Her saae jeg om Morgenen den Forandring af rødt Sandel-Træe, som jeg ey vel kan

kan antage for et nyt Særslag, da dette havde længere og meere fiærdeelte (pinnata) Blade; det derimod paa de Passiacattiske Bierge ikkun tre fredsrunde (orbicularia) Blade; der var den Forstiael paa Stammen, at dette var hvidt i Træet, og gav en overflødig rød Saft fra sig, som var harpiragtig balsamisk, og blev anseet af Indvaanerne for et ypperligt Lægemiddel. Det havde ikke en eneste moden Frugt, og de, som laae paa Jorden, vare alle ormædte. Herfra kunde man formedelst Understoven ikke komme længere fort med en Dulli, vi gik derfor til Guds ganske tidlige til det store Wildnis, hvor vi ankam Klokken henimod 9 om Morgenen. Underveis fandt jeg den beskrevne Mimosa, og her var næsten ingen Understov meere, men lutter høystammede Træer, hvoriblant var kun faa, som jeg havde seet tilforn, og meget faa af dem havde enten Blomster eller Frugt, formedelst den langvarige Tørke. De tvende Urter af Vitex vare næsten de eneste, som blomstrede, paa et meget høystammigt Træe med brede vingede Bladstilke, som jeg ligeledes formodede at være en Vitex, havde jeg ikke den Lykke at treffe enten Blomster eller Frugt, da jeg dog allerede tilforn havde seet det paa de Passiacattiske Bierge. Det, jeg her meest gjorde mig Umage for, var at kiende Ibenholt-Træet, og at finde dets Blomster; jeg fik de Sorte til at gaae op i adskillige af dem for at søge derefter, og lovede tilsidst den 2 Kuypter som kunde skaffe mig nogle, men alt var forgiaeves. Endeligen lod jeg et, saa tykt som et Menneske, omhugge, for selv at gienemlede Kronen, men jeg fandt ikke et eneste Blomster derpaa. Paa Frugten synes det at være en Diospyros, og er det ey den, kunde det kaldes Melanoxylon. De vil finde det i Urtesamlingen, og Frøet deraf iblant de medsendte Frøesorter. Det modneste, som jeg fandt, havde gaaet igiennem en Fugl, hvorved det klødagtige var fordøyet, og allene Frøet tilligemed noget af Frugthinden bleven tilbage. Frugten er ikke større end et got stort Kirsebær, den er meere flad, end rund; saa længe den endnu er umoden, seer den mørkgrøn ud, men naar den er moden bliver den sort og har en sort Saft i sig. Træet faaer først den sorte Farve med Alderen, og begynder aller-

forst at sortne indenfra. Indbyggerne tænke at faae denne Sorthed des suavere bragt til Fuldkommenhed ved at bore Huller af een Tommes Dybde hist og her i Stammen igiennem Barken og noget ind i Træet, og efter deres Erfaring skal dette ikke lidet giøre dertil; og dette er uden Tvivl Harsagen, hvorfor man finder Ibenholt, som er plettet eller sribet; gierne er det, som kommer fra Mauritii Berne af den Beskaffenhed. Et meget høystammigt Træ fandt jeg her ved et Vandsted, som efter Figuren i Hort. Malabar. og Rumphii Herbar. Amboin. skal være en Diospyros; Blomster saae jeg ikke, Frugterne vare kugelrunde, større end et Borsdorfer-Eble og overklædt med en smuk rød Uld, som imellem de lange grønne Blade saae ret ypperligt ud; siden efter traf jeg mangfoldige af disse Træer. Hiorte saae jeg her springe omkring; og et Par store sorte Heyre-Arter med hvide Hals og sorte Næb og Fodder stode ved et næsten udtørret Vandsted; de vare meget sky. Da det begyndte at blive mørkt vendte jeg tilbage fra den største Skov noget nærmere til Byen; mit Natteleye var under et Træ uden noget andet Skjul. Ved Midnat besøgte en Biorn os, og drak ved min Side af en liden Puds, som var bleven af noget bortkastet Vand. Den lod os med Fred, og vi fornøiede os over at have seet den, da den gik jaa rolig bort. Morgenens derpaa gik jeg atter tilbage til det Sted, hvor jeg Dagen forhen havde været, og samlede allene Svampe og Mosser, som jeg forige Dag ey havde bekymret mig om. Jeg fandt og mange Heber med Thermes atrum, og lod en Gren afhugge af Vitex aqvatica (Tamul. Nir-Notschi) jeg stæeg selv op i Træet for at søge efter Dronningen for disse Myrer, men det var forgæves. De sædvanlige store Uiber vare nysgierrige efter at see hvad jeg forrettede, for at faae dem endnu lidt nærmere, skød jeg efter nogle, men Træerne vare for høye; tilsidst blev de bange for Rualdet, Lugten eller Glimtet af Skudet, og holdte sig længere borte. Jeg lod adskillige Stykker af alle Slags Træ afhugge, og hastede igien mod Aften til det Sted, hvor jeg havde noget at leve af og hvor jeg kunde komme i Huus, thi det truede med en Regn, som og virkelligen kom førend jeg naaede mit for 3 Dage siden

siden forladede Herberge. Det øste ret Vand ned i hele 24 Timer, og neppe kunde jeg undgaae at blive aldeles gienemblødet. Her kaldes den Pannejais Regnen.

Dagen derefter begav jeg mig paa Heimreisen og passerede ved Solens Dpgang en for nærværende Tid udtørret, men ellers meget stor og stridig Elv, hvis Bund var skjult med grovt Grus; jeg ledte hist og her, hvor der var Affald, efter store Stene, men fandt intet mærkværdigt, uden noget glindsende kornet Modder-Ertz og nogle smaa Stykker Klippe-Spath, men for Resten ingen Slags Steen af haard-blevne Leerarter; Elven har sit Udspring fra de Cardiske Bierge. En Tiger havde nyligen gaaet samme Vej, og vi gik ikke desto mindre bag efter uden at mærke noget til den. Jeg beskrev Hollændernes Mimosa Oeyellou, og Bignonia indica, og hastede til Staden igien, saasom Regntiden ved Kysten stundede til. To Dage efter min Ankombst gik jeg igien med samme Fartoy ud for at opsoge Coraller, men Stormen var endnu stærkere, og jeg fandt intet synderlig mærkværdigt uden den flade Madrepora og en smuk nye Doris I¹/₂ Tomme lang og ¹/₂ Tomme bred; den var buglerund (convex) med sammenløbende Furer, hvis forhøjede Kanter vare knudrede og smuk lysgrønne, men Indhulingerne kuldsorte og glindsende. Hermed gik et Par Dage, og imidlertid steg jeg nogle Steder i Land for at samle Urter og Fsee, derpaa lavede jeg mig paa Heimreisen. Landet her er meget frugtbart, og leret med Kalk iblandet. Alle-Stenene ved Havbredden ere gamle Coraller uden nogle faa virkelige med Forsteninger opfyldte Kalkstene, hvoraf Indbyggerne her brænde Kalk. Dvartz og Skifer fandt jeg ikke, ey heller Sandsteen. Den sneehvide Flyvesand har jeg forhen talt om. Havbunden bestaaer næsten ikke af andet, end gamle Corallstene. Man har her kun maadeligt Vand, hvorfore de Fornemme samle det Vand, som falder i Regntiden og glemme det i store Harde eller Leerkrucker. Luften er sund. Men Fiske smage overmaade ilde, saasom Fiordene imellem Derne ere opfyldte med mangfoldige Søværter, som man gierne kunde behøve

hele

hele Nar for at lære at kiende med deres mange Forandringer; heraf leve utallige Bloddyr og af dem igien Fiskene, derfor ere de ey allene ilde smagende, men endog ofte meget skadelige, og sikkerligen forarsage skadelige Sygdomme. Dette har jeg ligeledes erfaret i Island, hvor endog de almindelige Vnder, som der ere vilde, af samme Nar-sag have den modbydeligste Smag. Desuden spise de gemene Folk meget af et Slags stribet og uejvn Cardium. Ved denne Leilighed vil jeg korteligen fortælle, hvorledes man fisker her: Med Garn er det ikke mueligt formedelsst de mange Fuci; i det Sted antænder Fiskeren en stor tør Ristkost om Aftenen Klokken 8 eller 9, og løber dermed ved Strandbredden; for og bag saavel som ved Siden af ham gaae nogle med Knippler i Hænderne, hvormed de dræbe Fiskene, saasnart de fornemme dem ved Bredden. Hele Stranden saavel som Derne ere hver Aften opfyldte med mange hundrede saadanne brændende Blus, som fare fra et Sted til et andet. En Fremmed anseer det strax for et Slags Fyrværkerie, da 20, 30 løbe efter hverandre med deres Blus paa alle de Steder, hvor Fiskene søge Landet. Staden ligger ved Strandbredden og har Gader saa lige som en Snor; som en Indianisk Stad er den temmelig stor; Husene ere gode, og beqvemt bygte, men have skraa opstaaende Tage, og ere ikke saa høye, som de Engelsmændene her have begyndt at bygge; imidlertid ere de dog ret fiolige, hvortil For-Tagene, som her kaldes Bananter, og ere lige saa lange, som Husene, bidrage meget. Her savnede jeg de mange Malerier paa Væggene, som paa Cap ere saa almindelige.

Norden for Staden var en smuk og temmelig stærk Fæstning, som daglig bliver forbedret; der boer næsten ingen andre, end Besætningen, som bliver regnet for 600 Mand Europæer, fra hvilke nogle sinnaa Commandoer hist og her blive udskikkede; nogle saa Toppas saae jeg og, men sorte Chipays holdes her ikke. Artillerie-Choret er for sig selv, og har næsten luttet Franske Officerer, som forhen have staaet i Kongl. Fransk Tjeneste. Chefen for dette Chor er en Captain, den nu værende heder Gujard, og er en meget brav Mand.

Com-

Commandanten i Fæstningen havde Titel af Major, han døde medens jeg var der. Den fornemteste i dette hele Kongerige har Titel af Commandeur og staaer under Gouverneuren af Columbo; han har meget at sige og er den fornemteste i Raadet der. Raadet er deelt i adskillige Classer, som alle staae under Commandeuren, hvis Indkomster ere anseelige. Den da værende hedde Christian Koose, en Tydsker, født i Ruppin; han var en meget lærd Mand, og forrettede selv alle Sager, som udkrævede nogen særdeles Flid og Arbeidsomhed. Landets Producter ere fornemmeligen: Store saa kaldede Ripper som her i Landet ere meget nødvendige til Bygning, Sukker, Elefanter, Tobak, adskillige Slags meget gode Bræder og Tommer, saavel som Heste, de øvrige Producter ere af ingen Betydenhed. Salt og Riis have de Mangel paa; men de øvrige Levnets-Midler ere ret gode og faaes for got Kiøb. Veirligets Forandringer ere her de samme, som paa Kysten Coromandel, ikkun at Landvinden er paa nogle Steder svag, og paa andre saa stærk, fornemmeligen der, hvor Sundet gaaer imellem Smaa-Derne og den store De Zeylon; at alle Træ-Toppe ere nedtrykte og vende fra Sønden til Norden, endog de, som knap ere en Karl høje. Dette kan ansees som noget besynderligt her, og maa i mine Tanker have en egen naturlig Åarsag, thi den hele Egn er flad og slet ikke biergig. Bare de høje Palme-Træer Åarsag deri, nemlig saaledes, at Vinden først stødte an paa dem, og derpaa tog sin Fart til et andet Sted, hvor den kunde fordoble sin Magt, da er dette ogsaa et Beviis paa, at Landvinden allene stryger ved Jorden, thi de højesten Palme-Træer kan ikke være meget over 40 Alen, thi deres kugelformige Krone vil ikke gjøre den meget højere. Det Fortrin have Indbyggerne paa Zeylon i Henseende til Landvinden, at den hverken er saa tør eller medfører saa megen Hede, som paa andre Steder, og disse Egenskaber taber den ved at fare over det Zeyloniske Sund. Heraf kom det altsaa at de indsamlede Naturaliers Tørkning var meget langsommere og besværligere, end paa Kysten Coromandel, især i denne Maaaned.

Min Tilbage-Reise varede to Dage, som jeg tilbragte i en ganske maadelig Baad med temmelig Fare formedelt indfaldende Storm. Jeg besaae endnu lidet samme Strandbred, hvorfra jeg for tre Uger og nogle Dage siden havde tiltraadt Reisen; jeg igientog mine forhen gjorde Beskrivelser, og fandt endnu noget merkbærdigt, som jeg ey havde seet før, nemlig den lille Arum, *Justicia hysopifolia*, *Cleome trifolia*, *Orchis Amboinensis Rumphii*, som er en *Liliaceum*, der af Indvaanerne bliver brugt som et kraftigt *Aphrodisiacum*. Det meget slette stinkende Vand drev mig herfra; jeg gjorde atter igien den Jagttagelse at iblant de haardblevne Leerarter, der deels vare som grovt Gruus, deels som smaa Kassestene, fandtes Lag af hulred Kalksteen. Den hele Strækning fra det Zeyloniske Sund til i Nærheden af Tanschaubr er fuld af *Callia javanica*, som her ikkun er en Buskevert, men falder destomere i Dyrkene, saasom den bestandig er prydet med orange- og rosenrødsribede Blomster, som radviis hænge i smaa Umbeller paa de spæde Grene. Jeg endte denne Reise i Begyndelsen af October, og søgte, saa meget umueligt, at bringe de indsamlede Sager i Orden.

